

Sygn. akt I ACa 400/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lipca 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Artur Kowalewski
Sędziowie:	SSA Mirosława Gołuńska SSO del. Tomasz Sobieraj (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Wioletta Simińska

po rozpoznaniu w dniu 28 lipca 2016 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa Przedsiębiorstwa Budowlanego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

przeciwko M. S. i S. S.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 23 grudnia 2015 roku, sygn. akt VIII GC 296/15

uchyla zaskarżony wyrok w punktach 1 i 3 i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Mirosława Gołuńska SSA Artur Kowalewski SSO del.Tomasz Sobieraj

Sygn. akt I ACa 400/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 grudnia 2015 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie Wydział VIII Gospodarczy w sprawie o sygn. akt VIII GC 296/15 utrzymał w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany w dniu 17 kwietnia 2015 roku w sprawie VIII GNc 128/15 w części dotyczącej kwoty 88.638 złotych z odsetkami ustawowymi od dnia 13 lutego 2015 roku oraz kosztami postępowania nakazowego w wysokości 1.108 złotych (pkt 1); uchylił nakaz zapłaty w pozostałym zakresie i oddalił w tym zakresie powództwo (pkt 2); zasądził od pozwanych M. S. i S. S. solidarnie na rzecz powódki Przedsiębiorstwa Budowlanego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. kwotę 3617 złotych tytułem kosztów procesu za postępowanie po wniesieniu zarzutów (pkt 3).

Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 30 lipca 2014 roku zawarta została umowa przez M. S. i S. S., prowadzących spółkę cywilną pod nazwą (...) s.c., oraz Przedsiębiorstwo Budowlane (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w S.. Spółka (...), jako wykonawca, zobowiązała się wykonać roboty budowlane związane z odnowieniem elewacji budynku położonego przy ulicy (...) w S.. W paragrafie 3 ustęp 1 umowy wykonawca zobowiązał się do wykonania przedmiotu umowy w terminie do 10 listopada 2014 roku. W paragrafie 6 ustęp 1 strony postanowiły, że za wykonanie przedmiotu umowy strony ustalają wynagrodzenie umowne brutto wraz z podatkiem vat w wysokości 240.000 złotych. W paragrafie 6 ustęp 2 postanowiono, że podstawą do płatności wynagrodzenia, o którym jest mowa w ustępie 1, będzie potwierdzony przez inspektora nadzoru, zamawiającego i inwestora bezusterkowy protokół odbioru wykonanych robót. W paragrafie 6 punkt 3 strony postanowiły, że rozliczenie przedmiotu umowy i płatność wynagrodzenia określonego w ustępie 1 realizowane będzie w trzech transzach na zasadach określonych poniżej: kwota 72.000 brutto po wykonaniu 35 % robót objętych niniejszą umową, kwota 72.000 złotych brutto po wykonaniu 70 % robót objętych niniejszą umową, pozostała kwota należnego wynagrodzenia zostanie zapłacona po wykonaniu i dokonaniu odbioru końcowego przedmiotu umowy. Podstawą do rozliczenia będzie bezusterkowy protokół końcowy odbioru, zaakceptowany przez inspektora nadzoru, zamawiającego i inwestora oraz faktura końcowa. Zapłata zostanie dokonana w terminie 17 dni od dnia dostarczenia zamawiającemu faktury końcowej vat wraz z dokumentami, o których mowa powyżej.

Wykonawca Spółka (...) przystąpiła do wykonywania umowy. Wystawiane były faktury częściowe, które były przez zamawiającego opłacane. Wystawienie faktur poprzedzone było protokołami odbioru.

W dniu 13 sierpnia 2014 roku M. S. i S. S. zlecieli spółce cywilnej (...), M. J." zamontowanie stolarki okiennej i drzwiowej z materiału własnego budynku przy ulicy (...) w S.. Termin rozpoczęcia prac ustalono na dzień 26 sierpnia 2014 roku, termin zakończenia robót na 19 września 2014 roku. Wspólnicy Spółki cywilnej (...) wystawili faktury vat obejmujące wynagrodzenie za wykonanie umowy w dniach 10 września, 8 października, 17 listopada 2014 roku. W dniu 26 stycznia 2015 roku miał miejsce odbiór końcowy robót budowlanych związanych z odnowieniem elewacji budynku, wykonywanych przez Spółkę (...) na mocy umowy z dnia 30 lipca 2014 roku. Sporządzony został protokół odbioru wykonanych robót. W protokole wskazano datę rozpoczęcia robót budowlanych - 1 sierpnia 2014 oraz datę gotowości odbiorowej -19 stycznia 2015. Wartość robót według tabeli elementów określono na kwotę 96.000 złotych. W protokole odnotowano, że kwota ta powinna być pomniejszona o należności za pobór prądu, pobór wody, zabezpieczenie należytego wykonania umowy. Kwota wynagrodzenia wyliczona w protokole po pomniejszeniu o te należności wyniosła 88.638 złotych. Protokół podpisał S. S., jako kierownik budowy, oraz prezes zarządu (...) T. S..

W dniu 26 stycznia 2015 roku Przedsiębiorstwo Budowlane (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S. obciążyła M. S. i S. S. fakturą vat numer (...) na kwotę 96.000 złotych brutto. W fakturze zaznaczono, że została wystawiona zgodnie z umową z dnia 30 lipca 2014 roku i protokołem odbioru, jako faktura końcowa. W fakturze wskazano termin zapłaty 9 lutego 2015 roku. Pismem z dnia 12 lutego 2015 roku Spółka (...) wezwała M. S. i S. S. do zapłaty należności z faktury vat numer (...), z której pozostało do zapłaty 10.527 złotych 68 groszy, oraz z faktury vat numer (...), z której pozostało do zapłaty 88.638 złotych. Wysłane zostało ostateczne wezwanie do zapłaty tych samych należności.

W dniu 23 lutego 2015 roku M. S. i S. S., jako wspólnicy spółki cywilnej (...) s.c., wystawili dwie noty księgowe obciążające spółkę (...) Nota księgowa numer (...) wystawiona została na kwotę 84.000 złotych z tytułu kary umownej obliczonej zgodnie z umową z dnia 30 lipca 2014 roku w związku z paragrafem 16 punkt 1 oraz protokołem odbioru z dnia 26 stycznia 2015 roku. Nota księgowa numer (...) wystawiona została na kwotę 35.150 złotych z tytułu kary umownej naliczonej zgodnie z umową numer (...) z dnia 18 lipca 2014 w związku z paragrafem 9 punkt 1 oraz protokołem odbioru z dnia 27 listopada 2014.

W umowie z dnia 30 lipca 2014 roku M. S. i S. S. oraz spółka (...) w paragrafie 16 postanowili, że wykonawca zapłaci zamawiającemu kary umowne za każdy dzień opóźnienia w wykonaniu przedmiotu umowy w wysokości 0,5 % wynagrodzenia.

W piśmie z dnia 23 lutego 2015 roku M. S. i S. S. złożyli wobec spółki (...) oświadczenie o potrąceniu, w którym wskazali, że dokonują potrącenia kwoty 99.165 złotych 68 groszy, zgodnie z notami księgowymi numer (...) na łączną kwotę 119.150 złotych, z należności wynikających z faktur (...) tytułem kar umownych, zgodnie z umową numer (...) z dnia 18 lipca 2014 w związku z paragrafem 9 punkt 1 oraz zgodnie z umową z dnia 30 lipca 2014 w związku z paragrafem 16 punkt 1 oraz wezwali do wpłaty pozostałej kwoty należności na konto spółki cywilnej (...). Oświadczenie z dnia 23 lutego 2015 roku zostało wysłane Poczta i doręczone w dniu 27 lutego 2015 roku.

W piśmie z dnia 9 marca 2015 roku spółka (...) odpowiadając na pismo z dnia 23 lutego 2015 roku poinformowała, że oświadczenie o potrąceniu uważa za nieskuteczne. Wyjaśniła, że na budowie przy ulicy (...) wystąpiły przeszkody w realizacji przedmiotu umowy, które spowodowały przesunięcie terminu zakończenia inwestycji. Wyjaśniła również, że na budowie przy ulicy (...) ze względu na niekorzystne warunki atmosferyczne uniemożliwiające prowadzenie robót zgodnie z technologią termin zakończenia inwestycji przesunięto na dzień 17 listopada 2014 roku, w tym samym dniu zgłoszono gotowość do odbioru. Wspólnota Mieszkaniowa przy ulicy (...) podjęła uchwałę o odstąpieniu od kar umownych. W związku z powyższym spółka (...) odesłała obie noty, jako bezzasadne.

W piśmie z dnia 3 kwietnia 2015 roku M. S. i S. S. ponownie złożyli wobec spółki (...) oświadczenie o potrąceniu wierzytelności.

Pismo ma następującą treść: „W nawiązaniu do wcześniejszej korespondencji, nasze pismo z dnia 23 luty 2015, ponownie przesyłamy noty księgowe numer (...) na kwotę 84.000 złotych, numer (...) na kwotę 35.150 złotych, na łączną kwotę 119.150 złotych. Argumenty przywołane w Waszym piśmie z dnia 9 marca 2015 są bezzasadne. Kwota do zapłaty wobec Waszej firmy : (...) z dnia 15 grudnia 2015, pozostało do zapłaty 10.527 złotych 68 groszy, (...) z dnia 26 stycznia 2015, pozostało do zapłaty 88.638 złotych, łącznie 99.165 złotych 68 groszy. Wobec powyższego niniejszym oświadczamy, że z przypadającej nam wierzytelności wobec Waszej firmy w kwocie 119.150 złotych potrącamy Waszą wierzytelność w kwocie 99.165 złotych 68 groszy, różnicą wartości wierzytelności przypadającą na nasze dobro w kwocie 19.984 złote 32 grosze. Prosimy przelać w terminie 3 dni od odebrania niniejszego pisma na nasze konto" Pismo wraz z załącznikami w postaci dwóch not księgowych zostało wysłane Poczta. Odbiór pisma pokwitowany został przez osobę posługującą się pieczętką spółki (...), w dokumencie potwierdzenia odbioru nie wpisano daty odbioru, znajduje się jedynie datownik placówki nadawczej, a nie odbiorczej, wskazujący na datę nadania 7 kwietnia 2015 roku.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał powództwo za uzasadnione w całości co do roszczenia głównego i niemal w całości co do żądanych odsetek..

Sąd Okręgowy wskazał, że stan faktyczny ustalony został w oparciu o dowody z dokumentów oraz z fotokopii dokumentów, które nie były przez strony kwestionowane. Zaznaczono, że nie było sporne to, że roszczenie powódki z faktury końcowej jest uzasadnione. Pozwani podnieśli jedynie zarzuty odnoszące się do terminu płatności wskazanego w tej fakturze. Sąd Okręgowy zważył, że rozstrzygnięcie sprawy sprowadzało się do zbadania, czy pozwana złożyła skuteczne oświadczenie o potrąceniu. Wskazano, że pozwani w zarzutach powoływali się na 2 oświadczenia o potrąceniu: z dnia 23 lutego 2015 roku oraz z dnia 3 kwietnia 2015 roku, z których oba były w zasadzie tej samej treści. Pozwani przedstawili do potrącenia część z łącznej kwoty swoich dwóch wierzytelności, wynoszącej 119.150 złotych, opisanych w dwóch notach księgowych numer (...) z dwoma wierzytelnościami powódki z faktury VAT numer (...) oraz faktury VAT (...). Sąd Okręgowy wskazał, że oświadczenie o potrąceniu z 23 lutego 2015 roku zostało doręczone powódce przed doręczeniem pozwany nakazu zapłaty i pozwu w niniejszej sprawie, tym samym wobec tego oświadczenia nie znajduje zastosowania artykuł 493 § 3 k.p.c. z przyczyn, o jakich mowa w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2007 roku, II CSK 88/07.

Jeżeli chodzi o oświadczenie o potrąceniu z dnia 3 kwietnia 2015 roku, Sąd Okręgowy wskazał, że z załączonego do akt potwierdzenia odbioru nie wynika data jego doręczenia powódce, tym samym nie można przyjąć, że zostało ono dokonane przed doręczeniem pozwu pozwany. Pozwani tej okoliczności nie udowodnili. Tym samym, wobec tego oświadczenia należy stosować artykuł 493 § 3 k.p.c. W tym względzie wskazać trzeba, że pozwani do zarzutów nie załączyli w celu udowodnienia istnienia wierzytelności z dwóch not księgowych dokumentów, o jakich mowa w art. 485

k.p.c. W odniesieniu do noty księgowej numer (...), która została przez powódkę zakwestionowana w piśmie z dnia 9 marca 2015, znajdującym się na karcie 52 verte, pozwani nie przedłożyli w ogóle żadnych dokumentów, w odniesieniu do noty księgowej numer (...) pozwani załączyli do zarzutów dokumenty mające potwierdzić istnienie wierzytelności z tej noty, nie są to jednak dokumenty, o jakich mowa w art. 485 k.p.c.

Wyjaśniono też, że Kodeks cywilny nie przewiduje prostowania oczywistej omyłki w oświadczeniu o potrąceniu w taki sposób, w jaki uczynił to pełnomocnik pozwanych w zarzutach oraz na rozprawie. Informację o sprostowaniu oczywistej omyłki można potraktować jedynie jako nowe oświadczenie o potrąceniu, zawarte w zarzutach od nakazu zapłaty, dotyczące nieobjętej notą księgową z tytułu kary umownej naliczonej za 7 dodatkowych dni. Wierzytelność z tego tytułu nie została jednak udowodniona dokumentami, o jakich mowa w art. 485 k.p.c. Sąd Okręgowy uznał więc, że wierzytelności przedstawione do potrącenia w oświadczeniu z dnia 3 kwietnia 2015 roku oraz w ramach sprostowania oczywistej omyłki nie mogą więc służyć do zwalczania roszczenia powódki stwierdzonego nakazem zapłaty z uwagi na art. 493 § 3 k.p.c.

Sąd Okręgowy zaznaczył także, że skutek w postaci umorzenia dwóch wierzytelności, o ile oświadczenie o potrąceniu jest skuteczne, następuje już za pierwszym razem.

Sąd Okręgowy po dokonaniu analizy pisma z dnia 23 lutego 2015 roku doszedł do przekonania, że z uwagi na jego redakcję nie można przyjąć, że pozwani w sposób jasny wyrazili swoją wolę potrącenia, a to z kolei oznacza, że nie doszło do skutecznego oświadczenia o potrąceniu w rozumieniu art. 499 k.c., a więc takiego, które wywołałoby skutek określony w art. 498 § 2 k.c. w postaci umorzenia dwóch przeciwstawnych wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej.

Sąd Okręgowy zauważył, że w sprawie nie ma sporu co do tego, że powódka posiada wobec pozwanej dwie wierzytelności, których suma wynosi 99.165 złotych 68 groszy. Jedną z tych wierzytelności jest wierzytelność dochodzona niniejszym pozwem.

Zaznaczono, że w piśmie z dnia 23 lutego 2015 roku pozwani przedstawili do potrącenia z wierzytelnościami powódki właśnie kwotę 99.165 złotych 68 groszy stanowiącą część z sumy dwóch wierzytelności pozwanych wynoszącej 119.150 złotych. Na kwotę 119.150 złotych składa się suma dwóch wierzytelności pozwanych wynikających z dwóch not księgowych, z których każda powstała z innej umowy. W dalszej części pisma z dnia 23 lutego 2015 roku pozwani wezwali do zapłaty na ich rzecz różnicy, której wysokość jest jasna, wynika bowiem z matematycznego wyliczenia, które daje kwotę 19.984 złote 32 grosze, jednak tytuł pozostałej do zapłaty po umorzeniu przeciwstawnej wierzytelności nie jest już jasny, nie wiadomo bowiem, czy miałyby to być część wierzytelności z noty księgowej numer (...), czy część wierzytelności z noty księgowej numer (...). Nie jest jednoznaczne, która z dwóch wierzytelności pozwanych, wynikająca z dwóch not księgowych składających się na łączną kwotę 119.150 złotych, miałyby być zgodnie z wolą pozwanych umorzona w całości, a która w części, inaczej mówiąc, z której noty księgowej pozostała do zapłaty kwota 19.984 złote 32 grosze.

Pozwani, którzy posiadają sumę dwóch wierzytelności przewyższającą kwotę wierzytelności wzajemnych powinni wskazać, którą część swoich wierzytelności przedstawiają do potrącenia. Czy jest to wierzytelność z noty księgowej numer (...) i część wierzytelności z noty księgowej numer (...) czy też odwrotnie albo też, co również możliwe, część wierzytelności z każdej z tych not, dająca sumę 99.165 złotych 68 groszy. Tym samym Sąd Okręgowy stwierdził, że oświadczenie pozwanych dokonane w piśmie z dnia 23 lutego 2015 roku nie może być uznane za oświadczenie, o jakim mowa w art. 499 k.c. Sąd Okręgowy wskazał też, że do takich samych wniosków prowadzi analiza oświadczenia o potrąceniu z 3 kwietnia 2015 roku, ponieważ również w tym oświadczeniu pozwani przedstawili do potrącenia łączną kwotę z dwóch not księgowych wynoszącą 119.150 złotych bez wskazania, która z dwóch wierzytelności składających się na tę sumę jest zgłaszana do potrącenia w całości, a która w części. Bezzasadność zarzutu potrącenia dokonanego oświadczeniem z dnia 3 kwietnia 2015 roku wynika jednak, jak już wskazano wcześniej, z braku potwierdzających istnienie wierzytelności dokumentów, o jakich mowa w art. 485 k.p.c.

Sąd Okręgowy z przytoczonych wyżej względów nie znalazł potrzeby przeprowadzania dalszych rozważań dotyczących istnienia wierzytelności pozwanych z dwóch not księgowych złożonych do potrącenia. Na rozprawie pominięto zatem dowody zgłoszone przez pozwaną w postaci zeznań stron zmierzające do wykazania istnienia tych wierzytelności.

O odsetkach orzeczono zgodnie z art. 481 § 1 k.c. W tym zakresie zarzut pozwanych okazał się w części uzasadniony. Pozwani słusznie wywodzili, że faktura końcowa, wystawiona zgodnie z § 6 ustęp 3 umowy powinna wskazywać 17-dniowy termin płatności, co oznacza, że odsetki powinny być naliczone od dnia 13 lutego 2015 roku. Powódka dochodziła odsetek od dnia 10 lutego 2015 roku, w zakresie odsetek poprzedzających dzień 13 lutego 2015 roku nakaz zapłaty został uchylony, a powództwo oddalone. Co do całej kwoty głównej oraz odsetek od dnia 13 lutego 2015 roku nakaz zapłaty utrzymano w mocy, zgodnie z art. 496 k.p.c.

Sąd Okręgowy odniósł się także do dokonanego w toku procesu przekształcenia spółki cywilnej pozwanych w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Zaznaczył, że nastąpiło to w trybie artykułu 551 § 2 k.s.h. Wskazał również na przepis art. 574 k.s.h. oraz art. 551 § 5 k.s.h. oraz art. 584 (13) k.s.h. Na tej podstawie przyjęto, że w sprawie legitymację bierną nadal mają pozwani jako osoby fizyczne, jako wspólnicy spółki cywilnej.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych przy założeniu, że powódka wygrała sprawę w całości.

Apelację od wyroku złożyli pozwani, zaskarżając go w punktach I i III.

Pozwani wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda solidarnie na rzecz pozwanych kosztów postępowania za obie instancje według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego i prawa procesowego, to jest:

I. art. 233 § 1 k.p.c. przez sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego;

II. art. 493 § 3 k.p.c. w związku z 485 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż oświadczenie o potrąceniu pozwanych z dnia 03.04.2015 roku nie zostało stronie doręczone, poprzez fakt braku daty jego doręczenia stronie powodowej;

III. naruszenie prawa materialnego art. 489 § 2 i 499 k.c. poprzez przyjęcie, iż nie nastąpiło umorzenie dwóch przeciwstawnych wierzytelności do wysokości wierzytelności niżej, na skutek mało precyzyjnej treści oświadczenia o potrąceniu oraz art. 60 k.c. i 503 k.c. i 451 § 3 k.c., poprzez ich niezastosowanie.

W uzasadnieniu skarżący wskazali, że istotna w sprawie jest data otrzymania nakazu zapłaty przez pozwanych - to jest dzień 23 kwietnia 2015 roku Kolejna okoliczność to data nadania oświadczenia o potrąceniu do powoda - dzień 07.04.2015 roku i forma tego nadania - priorytet. Wskazano też, że przesyłka została odebrana przez powoda, co jest bezsporne.

Stron pozwana podniosła, iż sama „odległość czasowa” przy innych elementach potwierdzających fakt doręczenia tegoż oświadczenia o potrąceniu, jest dowodem prima facie, iż to oświadczenie dotarło do powoda przed doręczeniem pozwu stronie pozwanej.

Skarżący wskazali następnie, że Sąd przeczytał treść obu oświadczeń i wydała mu się ona mało jednoznaczna. Jednocześnie oddalił wniosek o przesłuchanie stron na niejasne dla siebie okoliczności. Powołano się na tezę orzeczenia Sądu Okręgowego w Kielcach w sprawie sygn. akt II Ca 591/13.

Nadto strona pozwana podniosła, że zarówno dla niej jak i dla strony powodowej oświadczenie o potrąceniu jest jednoznaczne i zrozumiałe. Jest wyliczenie matematyczne. Są też załączone noty księgowe wskazujące na podstawy faktyczne i prawne potrącenia i wezwanie do zapłaty wraz z podaniem konta bankowego. To, że brakuje dokładnego oświadczenia, że potrącenie dotyczy zarówno jednej jak i drugiej noty albo, że tylko jednej albo jednej i częściowo drugiej – zdaniem skarżących, nie ma aż takiego znaczenia jak przykłada temu wagę Sąd I instancji. Nadto wskazano, że strona pozwana załączyła dowody (umowę z dnia 30.07.2014 roku) i wskazała na wielkość wyliczenia, którą pełnomocnik precyzował na rozprawie (bo wkraść się błąd matematyczny) i w oparciu o te dokumenty źródłowe Sąd meriti winien procedować, biorąc pod uwagę art. 498 §2 k.c. i 503 k.c. i 60 k.c.

Zaznaczono, że strona pozwana (i powodowa) przedłożyła stosowne dokumenty (umowę, oświadczenia) świadczące o wielkości i zasadności kar umownych. To nie było przedmiotem sporu pomiędzy stronami lecz okoliczność, iż powód opóźnił się nie ze swojej winy. Innymi słowy bezsporny był dla stron fakt opóźnienia w oddaniu obiektu, a spór utrzymywał się wokół przyczyn tego opóźnienia i miarkowania kary umownej.

Zdaniem skarżących, dla stron sporu treści oświadczeń (zarówno tego 23.02. jak i 03.04.) nie budzą żadnych wątpliwości. Wskazano, że percepcja stron wynikająca z prowadzenia działalności gospodarczej, specyfiki działalności i wieloletniego doświadczenia pozwoliła stronom na zrozumienie złożonego oświadczenia o potrąceniu.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o oddalenie apelacji strony pozwanej i zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powódki kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu swojego stanowiska powódka wskazała, że w jej ocenie zarzuty pozwanych naruszenia przepisów prawa materialnego i prawa procesowego są bezzasadne, ponieważ Sąd I instancji dokonał szczegółowej analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego w ramach zasady swobodnej oceny dowodów wyrażonej w art. 233 §1 k.p.c. słusznie stwierdzając, iż pozwani nie złożyli skutecznego oświadczenia o potrąceniu, a tym samym nie doszło do umorzenia wierzytelności dochodzonej przez powódkę.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja strony pozwanej okazała się o tyle uzasadniona, iż w wyniku poddania zaskarżonego wyroku kontroli instancyjnej doprowadziła do jego uchylecia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego analiza uzasadnienia zaskarżonego wyroku w kontekście całokształtu twierdzeń i zarzutów stron prowadzi do wniosku, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Nierozpoznanie istoty sprawy, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c. odnosi się do roszczenia będącego podstawą powództwa i zachodzi, gdy sąd pierwszej instancji nie orzekł w ogóle merytorycznie o żądaniach stron, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominął merytoryczne zarzuty pozwanego. Istotę sprawy ocenia się z jednej strony na podstawie analizy żądań pozwu, a z drugiej strony - przepisów prawa materialnego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia. W doktrynie utrwalony jest pogląd, że treścią powództwa jest żądanie urzeczywistnienia w konkretnym przypadku określonej normy prawnej przez wydanie orzeczenia sądowego określonej treści. Nierozpoznanie więc istoty sprawy sprowadza się do pozostawienia poza oceną sądu okoliczności faktycznych stanowiących przesłanki zastosowania norm prawa materialnego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego [vide np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2012 roku, III SZ 3/12, LEX nr 1232797] przyjmuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji:

- 1/ rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy;
- 2/ zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania;
- 3/ pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę;

4/ rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej i prawnej niż zgłoszona w pozwie;

5/ nie uwzględnił (nie rozważył) wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych, czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia powoda.

W rozpoznawanej sprawie poza sporem pozostawało, że stronie powodowej przysługiwała w stosunku do pozwanych dochodzona pozewm wierzytelność o zapłatę wynagrodzenia za wykonanie robót budowlanych na podstawie umowy z dnia 30 lipca 2014 roku. Zasadniczy spór dotyczył natomiast tego, czy doszło do umorzenia powyższej wierzytelności na skutek złożenia oświadczenia przez pozwanych o potrąceniu powyższej wierzytelności z wierzytelnością przysługującą pozwany z tytułu kar umownych.

Na wstępie wskazać trzeba, że w zarzutach od nakazu zapłaty strona pozwana podniosła zarzut potrącenia przysługującej im wierzytelności z opisaną wyżej wierzytelnością strony pozwanej.

W niniejszej sprawie istotne znaczenie ma okoliczność, że stosownie do art. 493 § 3 k.p.c. w postępowaniu nakazowym w piśmie zawierającym zarzuty o nakazu zapłaty do potrącenia mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c., a więc dokumentami, które stanowiłyby podstawę do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Sąd Okręgowy trafnie przyjął, że wierzytelności objęte zgłoszonym przez pozwanych zarzutem potrącenia nie zostały wykazane za pomocą dokumentów, wymienionych w art. 485 k.p.c. Nie oznacza to jednak, że powyższy zarzut nie powinien być badany w rozpoznawanej sprawie.

Zgodnie z art. 499 k.c. potrącenia dokonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie. Oświadczenie to jest jednostronną czynnością prawną, kształtującą stosunki prawne. Stosownie do art. 61 k.c. staje się ono skuteczne dopiero z chwilą dojścia do wierzyciela wzajemnego w taki sposób, że mógł zapoznać się z jego treścią.

Od potrącenia, jako czynności materialnoprawnej, odróżnić trzeba zarzut potrącenia będący czynnością procesową. Oświadczenie o potrąceniu, o którym mowa w art. 499 k.c., jest czynnością materialnoprawną powodującą - w razie wystąpienia przesłanek określonych w art. 498 § 1 k.c. - odpowiednie umorzenie wzajemnych wierzytelności, natomiast zarzut potrącenia jest czynnością procesową, polegającą na żądaniu oddalenia powództwa w całości lub w części z powołaniem się na okoliczność, że roszczenie objęte żądaniem pozwu wygasło wskutek potrącenia. Oświadczenie o potrąceniu stanowi zatem materialnoprawną podstawę zarzutu potrącenia. Do dokonania potrącenia może dojść zarówno w ramach postępowania sądowego, jak i poza nim; w trakcie postępowania sądowego uprawniony może połączyć złożenie oświadczenia woli o potrąceniu z podniesieniem zarzutu potrącenia. Podniesienie w odpowiedzi na pozew [ewentualnie, jak w badanej sprawie w zarzutach od nakazu zapłaty] zarzutu potrącenia jest tym samym równoznaczne ze złożeniem oświadczenia o potrąceniu, jeżeli oświadczenie takie nie zostało złożone wcześniej, albowiem podnosząc zarzut potrącenia pozwany oświadcza swą wolę potrącenia; w przeciwnym razie podniesiony zarzut byłby bezskuteczny. Jako czynność procesowa, polegająca na powołaniu się na fakt dokonania potrącenia i wynikające z niego skutki prawne, zarzut potrącenia podlega rygorom określonym w przepisach kodeksu postępowania cywilnego. W postępowaniu nakazowym zatem zarzut potrącenia podlega rygorom określonym w przywołanym wyżej art. 493 § 3 k.p.c., jednak dotyczy to wyłącznie zarzutu potrącenia połączonego z oświadczeniem o potrąceniu.

Strona pozwana w rozpoznawanej sprawie powołała się natomiast na to, że już wcześniej złożyła stronie powodowej oświadczenie o potrąceniu, co doprowadziło do umorzenia wierzytelności powoda [vide art. 498 § 2 k.c.]. W konsekwencji – przy założeniu, że doszło do skutecznego złożenia oświadczenia o potrąceniu obydwu wierzytelności – to w zarzutach od nakazu zapłaty nie mogła być przedstawiona wierzytelność do umorzenia, gdyż wcześniej została umorzona. Jeżeli obie wierzytelności na skutek potrącenia umorzyły się, to w ten sposób świadczenia zostały spełnione i zobowiązania przestały istnieć. W takiej sytuacji zgłoszony w zarzutach do nakazu zapłaty zarzut wcześniejszego potrącenia w istocie jest zarzutem nieistnienia zobowiązania, a nie przedstawienia wierzytelności do potrącenia. Z tego względu należy podzielić stanowisko wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2005 roku (OSNC z 2006 roku, nr 7-8, poz. 119), że przewidziane w art. 493 § 3 k.p.c. wymaganie udowodnienia wierzytelności

przedstawionej do potrącenia dokumentami wskazanymi w art. 485 k.p.c. nie dotyczy sytuacji, w której do potrącenia doszło przed doręczeniem pozwanemu nakazu zapłaty i pozwu [analogicznie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 maja 2007 roku, II CSK 88/07].

W rozpoznawanej sprawie strona pozwana powołała się na fakt złożenia dwukrotnego oświadczenia o potrąceniu wierzytelności, po raz pierwszy w piśmie z dnia 23 lutego 2015 roku, zaś po raz drugi w piśmie z dnia 3 kwietnia 2015 roku, przy czym zaznaczyć trzeba, że obydwie te oświadczenia są tożsame w zakresie oznaczenia wierzytelności podlegających potrąceniu, a jedynie oświadczenie z dnia 3 kwietnia 2015 roku rozwija treść oświadczenia z dnia 23 lutego 2015 roku. Poza sporem pozostaje także, że oświadczenie z dnia 23 kwietnia 2015 roku zostało doręczone powodowi w dniu 27 lutego 2015 roku, a więc przed wniesieniem pozwu w niniejszej sprawie. Tym samym do zarzutu, że na podstawie powyższego oświadczenia o potrąceniu doszło do umorzenia wierzytelności strony powodowej, nie ma zastosowanie ograniczenie, o którym mowa w art. 493 § 3 k.p.c. Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę, że sąd pierwszej instancji uznał, że nie zostało wykazane, że kolejne oświadczenie o potrąceniu z dnia 3 kwietnia 2015 roku zostało doręczone powodowi przed datą doręczenia pozwanym odpisu pozwu, jednak okoliczność nie miała decydującego znaczenia w badanej sprawie, skoro powyższe oświadczenie powieliło w swej istocie oświadczenie o potrąceniu wierzytelności z dnia 23 lutego 2015 roku i mogło być jedynie pomocne przy dokonywaniu wykładni tego oświadczenia. Sąd Apelacyjny obowiązany jest jednak wskazać, że nie podziela stanowiska sądu pierwszej instancji o niewykazaniu przez pozwanych faktu doręczenia powodowi oświadczenia z dnia 3 kwietnia 2015 roku w okresie poprzedzającym doręczenie odpisu pozwu. Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę, że to na składającym oświadczenie woli spoczywa ciężar dowodu, że doszło ono do adresata w sposób umożliwiający mu - według zasad doświadczenia życiowego - zapoznanie się z jego treścią. Jeśli więc oświadczenie zostało posłane adresatowi listem albo innym sposobem porozumiewania się na odległość, składający powinien wykazać np. za pomocą pocztowego dowodu nadania lub zwrotnego poświadczenia odbioru, że przesyłka została adresatowi doręczona. Powstały dowód nadania listu poleconego nie jest wprawdzie dowodem doręczenia go adresatowi, lecz jest dowodem *prima facie*. Adresat oświadczenia może obalić to domniemanie wykazując, iż nie miał możliwości zapoznania się z treścią oświadczenia [vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 marca 2014 roku, I ACa 850/13, LEX nr 1466952]. W niniejszej sprawie zostało wykazane, że oświadczenie z dnia 3 kwietnia 2015 roku zostało wysłane listem poleconym nadanym w dniu 7 kwietnia 2015 roku. Wprawdzie w istocie na zwrotnym potwierdzeniu odbioru przesyłki nie została umieszczona data jej odbioru przez powoda, to jednak, jeżeli weźmie się pod uwagę, że przesyłka pocztowa została nadana w dniu 7 kwietnia 2015 roku w S. i wysłana listem poleconym na adres powoda w S., uznać trzeba nawet poprzez zastosowanie dowodu *prima facie*, że została ona doręczona adresatowi w sposób umożliwiający zapoznanie się z nim przed dniem 23 kwietnia 2015 roku [to jest datą doręczenia odpisu pozwu], gdyż okres 16 dni wydaje się nadmiernym okresem na realizację powyższej usługi pocztowej. Za powyższym stanowiskiem przemawia fakt, że okres doręczenia przesyłki pocztowej zawierającej oświadczenie z dnia 23 lutego 2015 roku wynosił tylko 4 dni. W tym stanie rzeczy brak podstaw do przyjęcia, że w przypadku pisma z dnia 3 kwietnia 2015 roku ten okres miałby być znacząco dłuższy. Z tego względu Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że Sąd Okręgowy błędnie ustalił, że oświadczenie z dnia 3 kwietnia 2015 roku nie zostało doręczone powodowi przed dniem doręczenia pozwanym odpisu pozwu. Sąd Apelacyjny obowiązany jest jednak zauważyć, że powyższe uchybienie nie miało istotnego wpływu na rozstrzygnięcie sprawy, albowiem sąd pierwszej instancji w istocie ocenił skuteczność powyższego oświadczenia w powiązaniu z oświadczeniem z dnia 23 lutego 2015 roku. Przedmiotem obydwu oświadczeń były bowiem te same wierzytelności pozwanych.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy na podstawie analizy obydwu tych oświadczeń uznał, że oświadczenia woli pozwanych nie wywołały skutków prawnych w postaci umorzenia wierzytelności strony powodowej objętej żądaniem pozwu, albowiem pozwani nie wyrazili swej woli w sposób dostatecznie jasny, gdyż oświadczenia o potrąceniu dotyczyły dwóch wierzytelności pozwanych przekraczających swą wysokością wierzytelności strony powodowej, zaś pozwani nie wskazali, w jakiej części przysługujące im wierzytelności zostały przedstawione do potrącenia z wierzytelnościami powoda. Sąd Apelacyjny nie podziela jednak powyższego stanowiska sądu pierwszej instancji. W tym zakresie należy odwołać się do stanowiska Sądu Najwyższego zawartego w uzasadnieniu postanowienia z dnia 20 lutego 2013 roku, III CZP 106/12.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że w świetle art. 498 k.c. potrącenie jest jednostronnym oświadczeniem woli o charakterze kształtującym, które, po dotarciu do adresata, powoduje samo przez się umorzenie obu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej, a zatem stanowi formę spłaty długu, niezależną - co do zasady - od woli wierzyciela.

Jednocześnie przyjmuje się, że oświadczenie woli potrącenia powinno być jednak takim zachowaniem się, które ujawnia wolę osoby korzystającej z potrącenia w sposób dostateczny [vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1972 roku, III PZP 2/72, "Informacja Prawnicza" 1972, nr 1-2, poz. 7, oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 1973 roku, II CR 606/73, nie publ.]. Oznacza to, że dla skuteczności oświadczenia o potrąceniu powinno ono konkretyzować rodzaj i wysokość obu wierzytelności objętych potrąceniem [vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1968 roku, II PR 202/68, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 roku, II CKN 730/98, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2006 roku, V CSK 198/06, nie publ.]. Z tego względu w sytuacji, w której potrącający ma kilka wierzytelności nadających się do potrącenia z jedną lub kilkoma wierzytelnościami drugiej strony, powinien w swoim oświadczeniu wskazać wierzytelności, których potrącenie ma dotyczyć [vide uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2006 roku, III CSK 256/06]. Nie oznacza to jednak, że ma obowiązek przyporządkowania poszczególnych wierzytelności przedstawianych do potrącenia z określonymi wierzytelnościami strony przeciwnej.

Należy odróżnić w tej mierze dwie sytuacje, to jest pierwszą, gdy składający oświadczenie ma kilka długów w stosunku do adresata oświadczenia i drugą, gdy składającemu oświadczenie przysługuje w stosunku do tej osoby kilka wierzytelności.

W przypadku, gdy składający oświadczenie o potrąceniu ma kilka długów może, ale nie jest obowiązany, wskazać, który z nich chce spłacić w wyniku potrącenia. Jeżeli tego nie uczynił, zgodnie z art. 503 k.c. odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy art. 451 k.c. o sposobie zaliczania zapłaty. Jednakże nie ulega wątpliwości, że art. 451 k.c. ma odpowiednie zastosowanie tylko w sytuacji, gdy świadczenie dłużnika, a więc w przypadku potrącenia, jego wierzytelność, jest niższa od sumy jego długów. Jeżeli natomiast suma jego długów jest niższa lub równa jednej lub sumie kilku jego wierzytelności zgłoszonych do potrącenia, przepisy art. 451 k.c. w ogóle nie znajdują zastosowania, gdyż wierzytelności zgłoszone do potrącenia pozwalają na spłatę wszystkich długów potrącającego i problem zaliczenia zapłaty na długi w ogóle nie powstaje. Jeżeli zatem strona pozwana zgłosiła skutecznie do potrącenia sumę swoich wierzytelności, jakie miała w stosunku do strony powodowej równą sumie wierzytelności, jakie strona powodowa miała w stosunku do niej, w ogóle nie zachodzi potrzeba stosowania art. 503 k.c. w związku z art. 451 k.c..

Bardziej złożona sytuacja zachodzi, gdy składający oświadczenie o potrąceniu ma kilka wierzytelności. W doktrynie prawa cywilnego sporne jest bowiem zagadnienie, czy w sytuacji, gdy potrącający ma kilka własnych wierzytelności i w oświadczeniu o potrąceniu nie sprecyzował, które z nich zgłasza do potrącenia, odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy art. 451 k.c. w związku z art. 503 k.c., czy też takie oświadczenie o potrąceniu jest bezskuteczne z powodu niedostatecznego wyrażenia zamiaru wywołania skutków prawnych potrącenia. Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 13 października 2006 roku, III CSK 256/06 (OSNC z 2007 roku, nr 7-8, poz. 116) i z dnia 8 grudnia 2011 roku, IV CSK 488/11 (niepubl.) wskazał, że zgodnie z art. 60 k.c. oświadczenie woli o potrąceniu może być złożone w dowolnej formie, byleby w sposób dostateczny ujawniało wolę osoby korzystającej z potrącenia, a zatem jeżeli potrącający ma kilka wierzytelności nadających się do potrącenia z jedną lub kilkoma wierzytelnościami drugiej strony, powinien w swoim oświadczeniu wskazać wierzytelności, których potrącenie ma dotyczyć. W konkretnych okolicznościach sprawy należy jednak każdorazowo dokonać oceny, czy złożone oświadczenie o potrąceniu odpowiada wymaganiom art. 60 k.c. i czy może być w związku z tym uznane za element konstytutywny do wywołania skutków umorzenia wierzytelności. Nie jest przy tym koniecznym warunkiem skuteczności takiego oświadczenia oznaczenie wysokości potrącanej wierzytelności lub szczegółowe przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających jej powstanie, zwłaszcza gdy wierzytelność ta została drugiej stronie już wcześniej zgłoszona.

W świetle powyższej wykładni art. 498 § 1 k.c. nie budzi wątpliwości, że wystarczającym warunkiem skuteczności potrącenia, także w sytuacji posiadania kilku potrącalnych wierzytelności, jest wskazanie przez potrącającego, których jego wierzytelności dotyczy potrącenie. Wyraża to bowiem w sposób dostateczny zarówno wolę dokonania

potrącenia, jak i określa, które jego wierzytelności ulegają umorzeniu wskutek potrącenia. Nie jest natomiast konieczne wskazanie, która określona wierzytelność jest potrącana, z którą wierzytelnością drugiej strony. Innymi słowy przy zgłoszeniu do potrącenia kilku wierzytelności w sytuacji posiadania kilku długów nie jest wymagane do skuteczności potrącenia wskazanie, w jaki sposób powinny być one względem siebie potrącone, a więc nie jest konieczne szczegółowe przyporządkowanie określonej wierzytelności konkretnemu długowi. Nieokreślenie tego oznacza jedynie, że potrącający nie wskazał, które konkretne długi mają być zaspokojone przez zgłoszone do potrącenia określone wierzytelności, a zatem, jeżeli wierzytelności te nie wystarczają na zaspokojenie wszystkich długów, odpowiednie zastosowanie znajdzie art. 451 k.c., poprzez odesłanie zawarte w art. 503 k.c.

Sąd Apelacyjny zauważył, że w rozpoznawanej sprawie do potrącenia zostały zgłoszone wierzytelności, których suma była wyższa niż suma długów objętych potrąceniem, przy czym nie zostało wskazane wprost, do jakiej wysokości każda z tych wierzytelności została zgłoszona do potrącenia z poszczególnymi wierzytelnościami powoda. W odniesieniu do sposobu zaliczenia wierzytelności pozwanych na poczet wierzytelności przysługujących adresatowi oświadczenia o potrąceniu nie wpływa to jednak na skuteczność tego oświadczenia z uwagi na treść art. 451 k.c. w związku z art. 503 k.c. Przy założeniu, że żadna ze stron nie złożyła oświadczenia o sposobie zaliczenia długów na poczet potrącanych wierzytelności [takiej okoliczności żadna ze stron natomiast nie podnosiła ani nie wynika ona ze zgromadzonego materiału dowodowego] na podstawie art. 451 § 3 k.c. w związku z art. 503 k.c. założyć trzeba, że w pierwszej kolejności umorzeniu podlegałyby wierzytelności powoda najdawniej wymagalne. To zaś wymagałoby jedynie ustalenia, czy najpierw stała się wymagalna wierzytelność o zapłatę kwoty 10527,68 złotych objętej fakturą numer (...) z dnia 15 grudnia 2015 roku czy też wierzytelność o zapłatę kwoty 88638 złotych objętej fakturą numer (...) z dnia 26 stycznia 2015 roku.

Rozważyć jednak należało, w jaki sposób należałoby zaliczyć na poczet tych długów wierzytelności przedstawione do potrącenia przez pozwanych, skoro ich suma jest wyższa niż suma długów, co oznacza, że na skutek oświadczenia o potrąceniu wierzytelności te mogą zostać umorzone jedynie częściowe. W tym zakresie decydujące znaczenie należy przypisać woli składającego oświadczenie o potrąceniu, albowiem on decyduje, jakie wierzytelności przedstawia do potrąceniu. Z oświadczenie złożonego przez pozwanych można wyprowadzić wniosek, że ich wolą było przedstawienie do potrącenia obydwu wierzytelności z tytułu kar umownych objętymi dołączonymi notami księgowymi traktowanych jako pewna całość. Nie oznacza to jednak, że w oparciu o reguły wykładni oświadczeń woli wyrażone w art. 65 k.c. nie można ustalić zamiaru pozwanych co do sposobu i kolejności zarachowania tych wierzytelności na poczet długów w stosunku do powoda. Jest znamienne, że strona pozwana w swoim oświadczeniu o potrąceniu powołała się na wierzytelności objęte dwoma notami księgowymi, to jest notą księgową numer (...) opiewającą na kwotę 84.000 złotych i notą księgową numer (...) opiewającą na kwotę 35.150 złotych. W takiej też kolejności te wierzytelności zostały wymienione w oświadczeniu o potrąceniu wierzytelności. To pozwala przyjąć, że wolą pozwanych było przedstawienie do potrącenia w pierwszej kolejności wierzytelności objętej notą księgową numer (...), a dopiero w następnej kolejności wierzytelności wskazanej w notce księgowej numer (...), co by oznaczało, że do potrącenia została zgłoszona w całości ta pierwsza wierzytelność w kwocie 84.000 złotych, zaś druga wierzytelność w pozostałej części wynoszącej 15165,68 złotych, co miało doprowadzić do całkowitego umorzenia wskazanych w tym oświadczeniu długów pozwanych wynoszących łącznie kwotę 99165,68 złotych.

W konsekwencji wbrew stanowisku Sądu Okręgowego uznać trzeba, że oświadczenie po potrąceniu zawarte w pismach z dnia 23 lutego 2015 roku i z dnia 3 kwietnia 2015 roku ujawniało wolę pozwanych co do potrącenia przysługujących im wierzytelności w sposób dostateczny do wywołania skutków prawnych w postaci umorzenia wierzytelności dochodzonej przez powoda, co oznacza, że doszło w tej mierze do złożenia oświadczenia o potrąceniu wierzytelności przysługujących pozwany z tytułu kar umownych objętych notą księgową numer (...) i częściowo notą księgową numer (...) z wierzytelnościami powoda wskazanymi w oświadczeniach pozwanych z dnia 23 lutego 2015 roku i z dnia 3 kwietnia 2015 roku, w tym także z wierzytelnością dochodzoną w niniejszym postępowaniu. W zakresie powyższego zarzutu – jak wskazano wyżej - nie miały zastosowania ograniczenia wynikające z art. 493 § 3 k.p.c., co nakładało na sąd pierwszej instancji obowiązek zbadania, czy doszło do skutecznego umorzenia wierzytelności powoda na skutek zgłoszenia do potrącenia opisanych wyżej wierzytelności pozwanych. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że powyższe

stanowisko dotyczy wyłącznie zarzutu pozwanych opartego na twierdzeniu, że doszło do umorzenia wierzytelności powoda na skutek złożenia oświadczeń z dnia 23 lutego 2015 roku i z dnia 3 kwietnia 2015 roku. Z tych oświadczeń wynika natomiast, że z tytułu kary umownej należnej pozwany na podstawie umowy z dnia 30 lipca 2014 roku strona pozwana przedstawiła do potrącenia jedynie wierzytelność w wysokości 84.000 złotych, natomiast w zarzutach od nakazu zapłaty pozwani podnieśli zarzut potrącenia przysługującej im wierzytelności z opisanego wyżej tytułu w wysokości 92.000 złotych, argumentując, że w tym zakresie w poprzednich oświadczeniach podaną niższą kwotę na skutek omyłki rachunkowej. Sąd Okręgowy trafnie jednak wskazał, że oświadczenie o sprostowaniu wysokości wierzytelności zgłoszonej do potrącenia należy traktować w istocie jako nowe oświadczenie o przedstawieniu do potrącenia kolejnej wierzytelności w kwocie 8.000 złotych z tytułu kary umownej na podstawie umowy z dnia 30 lipca 2014 roku przekraczających uprzednio wskazaną w oświadczeniach z dnia 23 lutego 2015 roku i z dnia 3 kwietnia 2015 roku kwotę 84.000 złotych. Biorąc pod uwagę, że w zakresie dodatkowej kwoty 8.000 złotych zarzut potrącenia został sformułowany dopiero w zarzutach od nakazu zapłaty, do jego skutecznego zgłoszenia w postępowaniu nakazowym konieczne byłoby, aby wierzytelności przedstawione do potrącenia zostały udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c., co w niniejszej sprawie nie miało miejsca.

Konkludując, uznać trzeba, że w rozpoznawanej sprawie przedmiotem badania przez sąd mógł być wyłącznie zarzut, że doszło do wygaśnięcia wierzytelności powoda na skutek przedstawienia do potrącenia wierzytelności pozwanych z tytułu kar umownych oznaczonych w oświadczeniach z dnia 23 lutego 2015 roku i z dnia 3 kwietnia 2015 roku, a więc bez uwzględnienia dalej idącego zarzutu potrącenia sformułowanego przez pozwanych w zarzutach od nakazu zapłaty.

Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę, że aby oświadczenie o potrąceniu wierzytelności wywołało skutki prawne, to jest, aby doprowadziło do umorzenia wierzytelności, stanowiących przedmiot potrącenia, konieczne jest, aby obydwu podmiotom te wierzytelności przysługiwały i spełniały wymogi określone w art. 498 § 3 k.p.c., to jest przedmiotem obydwu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, obydwie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub innym organem państwowym.

W badanej sprawie – jak wskazano wyżej – bezsporne było, że powodowi przysługiwała dochodzona pozwem wymagalna wierzytelność o zapłatę wynagrodzenia za wykonanie robót budowlanych na podstawie umowy z dnia 30 lipca 2014 roku. Zasadniczy spór dotyczył natomiast istnienia wierzytelności zgłoszonych do potrącenia przez stronę pozwaną. Pozwani twierdzili bowiem, że na powodzie ciąży wymagalne zobowiązanie do zapłaty na rzecz pozwanych świadczenia pieniężnego z tytułu kar umownych, natomiast powód tym twierdzeniom zaprzeczył, wskazując, że brak było podstaw do obciążenia go karami umownymi.

Sąd pierwszej instancji tymczasem uznając, że nie doszło do złożenia przez pozwanych skutecznego oświadczenia o potrąceniu wierzytelności, zaniechał rozstrzygnięcia powyższego sporu, w szczególności nie ustalił, czy pozwany w istocie przysługiwała wierzytelność przedstawiona do potrącenia. To zaś pozwala postawić mu zarzut nierozpoznania istoty sprawy, gdyż ustalenie istnienia i wysokości powyższych wierzytelności implikowało ocenę skuteczności złożonego przez pozwanych oświadczenia o potrąceniu, a konsekwencji determinowało ocenę zasadności roszczenia dochodzonego w pozwie.

Z tego względu Sąd Apelacyjny – biorąc pod uwagę, że nie jest celowe, aby sąd odwoławczy w całości zastąpił sąd pierwszej instancji w procesie rozstrzygania o zasadności żądania pozwu w kontekście przywołanych przez stronę pozwaną zarzutów – na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Sąd Okręgowy w ramach ponownego rozpoznania sprawy powinien przede wszystkim poddać ocenie zasadność podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu umorzenia wierzytelności powoda na skutek złożonego przez pozwanych oświadczenia o potrąceniu przysługujących im wierzytelności. To zaś wymaga przede wszystkim ustalenia, po uprzednim przeprowadzeniu dowodów zawnioskowanych w tym zakresie przez obydwie strony, czy pozwany przysługiwały wierzytelności o zapłatę kar umownych objętych oświadczeniami z dnia 23 lutego 2015 roku i z dnia 3 kwietnia 2015 roku. Sąd Okręgowy powinien w tej mierze uwzględnić fakt, że jakkolwiek w oświadczeniach o potrąceniu strona pozwana przedstawia do potrącenia wierzytelności o zapłatę kar umownych wskazanych w notach

księgowych numer (...), a więc przysługujących zarówno na podstawie umowy z dnia 30 lipca 2014 roku, jak i umowy z dnia 13 lipca 2014 roku, to w zarzutach od nakazu zapłaty ogranicza zarzut potrącenia wyłącznie do wierzytelności o zapłatę kary umownej przewidzianej w tej pierwszej umowie, co wyznacza także zakres procedowania sądu. Sąd Okręgowy przy ponownym badaniu sprawy powinien także wziąć pod uwagę, że w niniejszym postępowaniu strona powodowa dochodziła tylko jednej z wierzytelności wskazanej w oświadczeniach pozwanych o potrąceniu, to jest wierzytelności o zapłatę kwoty 88638 złotych objętej fakturą numer (...) z dnia 26 stycznia 2015 roku, natomiast pozwani swoją wierzytelności z tytułu kar umownych przedstawili do potrącenia także z drugą wierzytelnością powoda objętej fakturą numer (...) z dnia 15 grudnia 2015 roku, przy czym na podstawie art. 451 § 3 k.c. w związku z art. 503 k.c. uznać trzeba, że w pierwszej kolejności umorzeniu podlegałyby wierzytelności powoda najdawniej wymagalne. To zaś oznacza, że nawet przy założeniu, że pozwanym przysługiwały wierzytelności zapłatę kar umownych wskazanych w notach księgowych numer (...), to z uwagi na zakres zarzutów od nakazu zapłaty oraz sposób zaliczenia potrącanych wierzytelności, umorzeniu ulec mogła jedynie część wierzytelności dochodzona pozwem, co powinien także uwzględnić sąd pierwszej instancji wydając wyrok w tej sprawie.

Kierując się powyższymi przesłankami orzeczono jak w sentencji.

SSA Mirosława Gołuńska SSA Artur Kowalewski SSO del. Tomasz Sobieraj